

Nederland pretpark voor het grootkapitaal

Het kabinet verzuimt de vestigingseisen te verscherpen, de tax rulings blijven bestaan en het belastingvrij doorsluizen van royalty- en rentestromen via brievenbusfirma's wordt niet ingedamd. Alle mooie woorden van PvdA'ers ten spijt blijft Nederland tot nader order een fiscaal pretpark.

ROOS VAN OS

Senior onderzoeker bij Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen

Nederland is internationaal kampioen in het faciliteren van belastingontwijking. Per jaar stroomt er een onwaarschijnlijk bedrag van € 4000 mrd door Nederlandse brievenbusfirma's: meer dan in welk land dan ook. De voorname bestaansreden van die 'lege' firma's is het verlagen van de belastingdruk voor de moederonderneming. Dit doelbewuste handelen van de Nederlandse overheid heeft grote gevolgen voor de verdeling van welvaart en inkomen.

Ook hier te lande ondervinden we de negatieve gevolgen van dit systeem van internationale belastingconcurrentie. In Nederland actieve bedrijven doen er net zo goed aan mee.¹ Om het verlies van belastinginkomsten van bedrijven te compenseren, betalen andere groepen in de samenleving meer — denk aan verhoging van de btw of inkomstenbelasting voor werknemers — of is er eenvoudigweg minder te besteden — denk aan bezuinigingen op publieke diensten.

Wereldwijd lopen overheden honderden miljarden mis als gevolg van belastingontwijking.² Zonder een rechtvaardige bijdrage te

leveren aan allerlei publieke voorzieningen waar ze uiteraard wel van profiteren zitten multinationals met een gigantische korting op de eerste rij. Ondertussen loopt de rekening voor werknemers en consumenten steeds verder op.

In het publieke debat wordt belasting op winst van ondernemingen regelmatig geportretteerd als schadelijk en 'marktverstoring'. Het is de triomf van de liberale ideologie die vertelt dat de markt een natuurgegeven is en het via de overheid belasten van geldstromen een onnatuurlijke ingreep. In feite is elke keuze echter politiek: of je nu voor of tegen belastingen bent en hoe je de opbrengsten verdeelt. En hoewel wetenschappelijk bewijs voor de inefficiëntie van winstbelasting zeer mager is,³ wordt het idee van belasting als herverdelingsmechanisme door dit liberale waanidee vertroebeld. En dat is meer dan jammer. De manier waarop je belasting int kan grote impact hebben op het creëren van banen, de hoogte van salarissen of de mogelijkheden om bepaald gedrag te veranderen.

Roos van Os *Nederland pretpark voor het grootkapitaal*

Ondanks grote maatschappelijke verontwaardiging zijn genomen of voorgestelde maatregelen zoals aanscherping van de vestigingseisen en heronderhandeling van belastingverdragen vooralsnog cosmetisch van aard. In dit stuk wordt in het kort geschetst hoe multinationals in Nederland nauwelijks worden belast, wat daarvan de maatschappelijke gevolgen zijn en wat we hieraan kunnen doen.

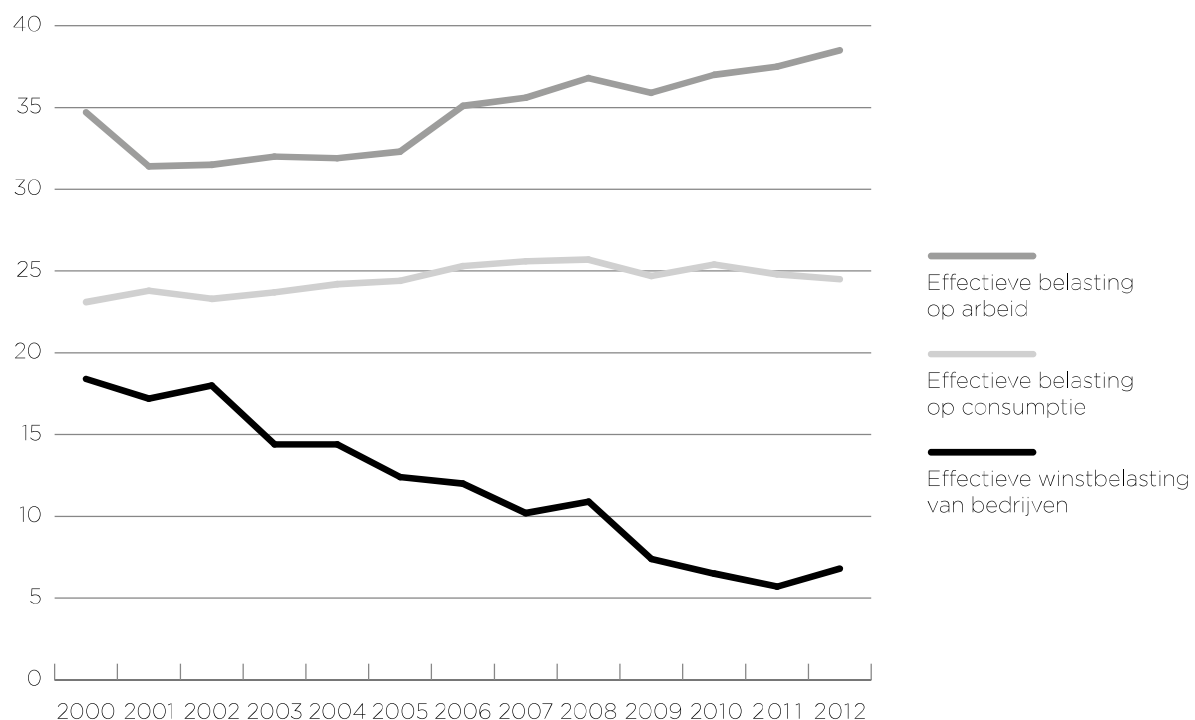
Nederland belastingparadijs

Landen die elkaar beconcurreren met een 'aantrekkelijk vestigingsklimaat' passen bij de dominante liberale visie op de internationale economie en de bijbehorende principes. Deze ideeën draaien om het terugbrengen van de rol van de staat en zijn inmenging in de markt door middel van begrotingsdiscipline, marginale belastingtarieven, handels- en investeringsliberalisering en privatisering van publieke diensten.

De open grenzen voor kapitaal hebben verstrekkende gevolgen. Omdat arbeid per definitie minder mobiel is, neemt de politieke en economische macht van internationale ondernemingen in verhouding tot werknemers onevenredig toe. Ook kunnen multinationals gebruikmaken van voordelen die voor kleinere bedrijven (die veelal op nationaal niveau opereren) niet of nauwelijks toegankelijk zijn, en hebben individuele landen vaak het nakijken.

In de globaliserende economie zetten overheden nationale belastingstelsels in om de concurrentieslag met andere landen aan te gaan en internationaal kapitaal aan te trekken. Deze onderlinge concurrentie heeft ertoe geleid dat het gemiddelde belastingtarief op de productiefactor kapitaal in OESO-landen daalde van 49% in 1982 tot 27% in 2007.⁴ Nederland vormt hierop allerminst een uitzondering: het is een van de koplopers in het aanjagen van internationale belastingconcurrentie.

Figuur 1 Effectieve belastingdruk van consumenten, arbeid en bedrijven in Nederland (Eurostat-data)

Roos van Os *Nederland pretpark voor het grootkapitaal*

Niet alleen daalde het wettelijke belastingtarief ten opzichte van andere westerse landen, ook blijkt dat Nederland in de praktijk een effectief belastingtarief heeft van maar 7%. Een van de laagste in Europa.⁵

De Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA) is een operationele eenheid van het ministerie van Economische Zaken, met 22 kantoren wereldwijd. De NFIA brengt de fiscale voordelen die Nederland biedt aan de man en probeert zo multinationals naar ons land te lokken.⁶ Het gaat daarbij voornamelijk over de hoeveelheid investeringen, niet over de kwaliteit. Of het reële economische activiteit oplevert, lijkt er niet veel toe te doen.⁷ Deze voordelen omvatten:

Ondernemingen betalen in Nederland slechts 7% winstbelasting

- ▶ De Nederlandse Advance Pricing Agreements (APA) en Advance Tax Rulings (ATR). Nederland heeft een praktijk van 'advance tax rulings' (belastingovereenkomsten) die bedrijven duidelijkheid verschaft over de wijze waarop specifieke bedrijfsstructuren en transacties in de toekomst zullen worden belast. Dit geeft bedrijven de mogelijkheid om complexe transacties en overdrachtsstructuren te ontwikkelen in een risicovrije omgeving. De praktijk van advance tax rulings kan ondernemingen helpen hun belastingheffing zoveel mogelijk te beperken. Momenteel loopt er onderzoek naar deze praktijk vanuit de Europese Commissie, die het mogelijk als een vorm van verboden staatssteun aan bedrijven ziet.
- ▶ De innovatiebox. Hierbij wordt winst uit innovatieactiviteiten tegen 5% in plaats

van 25% belast. Andere landen vinden de regeling te ruimhartig en claimen dat multinationals die kunnen misbruiken om hun belastingafdracht te minimaliseren. In de media wordt het bedrijf ASML als voorbeeld aangehaald dat in 2012 mede door de innovatiebox slechts € 4,3 mln winstbelasting betaalde over een winst van in totaal € 1,2 mrd.⁸

- ▶ De 'deelnemingsvrijstelling' en voordelen met betrekking tot herstructurering van schulden en verliezen. Onder bepaalde voorwaarden hoeft een in Nederland gevestigde moederonderneming geen winstbelasting te betalen over resultaten die behaald zijn door een dochteronderneming in het buitenland. Dit voorkomt dat bedrijven twee keer winstbelasting betalen over dezelfde winst.
- ▶ Een groot netwerk van belastingverdragen. Nederland wil via belastingverdragen bronheffingen op geldstromen zoals rente, royalty's en dividenden verminderen, omdat deze het aantrekken van buitenlandse investeringen in de weg zouden staan. Doordat Nederland in samenspraak met verdragspartners de bronheffing zo laag mogelijk houdt, worden we interessant voor bedrijven als knooppunt voor investeringen in ontwikkelingslanden. Een vreemde redenering als je bedenkt dat ontwikkelingslanden juist gebaat zijn bij een hogere bronheffing. Daarnaast heft de belastingdienst zelf überhaupt geen bronbelasting op uitgaande rente- en royaltystromen. Dit betekent dat bedragen (nagenoeg) onbelast Nederland in en uit kunnen stromen.
- ▶ Brievenbusfirma's. Bedrijven kunnen al snel gebruikmaken van alle belastingvoordelen. De vereisten waaraan een onderneming moet voldoen zijn zeer mager. Zo hoeft zij hier geen werknemers of een kantoor te hebben. Een adres met brievenbus voldoet. Dit werkt misbruik van belastingbeleid van Nederland in de hand.⁹

Roos van Os *Nederland pretpark voor het grootkapitaal*

Het is deze combinatie van voordelen die van Nederland een zeer populaire doorvoerhaven maakt. Bedrijven weten ons te vinden. Naar schatting zijn er in Nederland momenteel 23.500 brievenbusmaatschappijen.¹⁰ Ze worden vaak gemanaged door een trustkantoor, dat ervoor zorgt dat bedrijven voldoen aan de minimumeisen die worden gesteld om gebruik te mogen maken van de fiscale voordelen die Nederlandse regelgeving biedt.

Er is inmiddels een hele Nederlandse industrietaak van accountancy-, trust-, advocaten- en advieskantoren die zich richt op het faciliteren van belastingontwijking en hier ook internationaal klanten mee werft. Tax Consultants International adverteert bijvoorbeeld op zijn website met: 'In the current international fiscal environment, the Dutch holding company regime is still the most popular holding regime in the world. The primary reason for this popularity is its tax efficiency (mostly 0% tax), the flexibility of Dutch corporate and tax law and its relatively low cost of incorporation and annual maintenance.'¹¹

Internationaal hebben de afgelopen jaren onder meer de OESO, VN, het IMF en de Europese Commissie veel kritiek geuit op ons belastingstelsel. Onder aanzwellende druk van de publieke opinie lijkt er bij beleidsmakers een groeiend bewustzijn te ontstaan dat dit systeem in z'n huidige vorm onhoudbaar is. Het is onrechtvaardig, de maatschappelijke kosten zijn onevenredig hoog en de opbrengsten komen maar bij een kleine groep terecht.

Schadelijke gevolgen

Het huidige systeem waarin multinationals belasting ontwijken en (sommige) staten dit faciliteren in de hoop investeringen aan te trekken is gestoeld op een aantal aannames. Afgezien van alle negatieve gevolgen is het ook goed om kritisch naar deze veronderstellingen te kijken. De belangrijkste is het aantrekken van buitenlandse investeringen.

En inderdaad: zeker kleine landen als Nederland en Luxemburg kunnen in verhouding veel – wij zelfs twintig keer het bnp – investeringen aantrekken. De kwaliteit van deze investeringen is echter niet om over naar huis te schrijven. Onderzoek laat zien dat de 'investeringen' over het algemeen primair gericht zijn op het doorsluizen van geld. De reële waarde die aan de economie wordt toegevoegd is hierbij verwaarloosbaar.¹²

Het zijn bovendien investeringen die net zo snel weer weg zijn als ze kwamen, mocht er in het buitenland een gunstigere prikkel komen. Soms wordt dit gegeven zelfs gebruikt als ar-

Ontwikkelingslanden verliezen anderhalf keer zoveel geld aan belastingontwijking als ze aan hulpgeld binnenkrijgen

gument om het belastingklimaat ongemoeid te laten: als wij het niet doen, doet een ander het wel. Een volkomen amorele overweging als we niet tegelijkertijd betwisten dat deze belastingvlucht problematisch is.

Het omgekeerde lijkt bovendien ook op te gaan. Hoogwaardige investeringen met banen, een langetermijnplanning en veel relaties met de lokale economie laten zich maar weinig gelegen aan dergelijke belastingvoordelen.¹³ Ook het IMF bevestigt dit: 'Taxation is not a significant driver for the location of foreign firms.'¹⁴ Ten slotte lijkt het erop dat de relatie met economische groei nog dubieuzer genoemd kan worden. In feite is deze zelfs nagenoeg afwezig.¹⁵

Toch zijn de gevolgen van dit amorele systeem niet te versmaden. Ontwikkelingslanden verliezen ongeveer anderhalf keer zoveel geld aan belastingontwijking en -ontduiking als ze aan hulp gelden ontvangen.¹⁶ Als multinationo-

Roos van Os *Nederland pretpark voor het grootkapitaal*

nals wereldwijd evenredig belast zouden worden, zouden ontwikkelingslanden \$ 242 mrd kunnen besteden aan publieke voorzieningen en het bestrijden van ongelijkheid.¹⁷

Volgens schattingen kost belastingontwijking en belastingontduiking de EU-landen nu gezamenlijk zo'n € 1000 mrd per jaar. Voor Nederland loopt het bedrag aan misgelopen belastingen door ontduiking op tot zo'n € 30 mrd: bijna de helft van ons totale budget voor gezondheidszorg en bijna tien keer het budget voor ontwikkelingssamenwerking.¹⁸ De schattingen van wat de financiële doorstroom Nederland daarentegen oplevert, lopen uiteen van zo'n 0,5 tot 1,5 mrd euro per jaar. Ook de hoogste schatting staat in geen verhouding tot het bedrag dat door brievenbusmaatschappijen in en uit stroomt: een schamele 0,027% van de € 4000 mrd komt er in de schatkist terecht. Veel werkgelegenheid levert het evenmin op. Volgens de Stichting Economisch Onderzoek hebben slechts 3.500 mensen hun baan te danken aan dit voor multinationals uiterst gunstige belastingklimaat.¹⁹

De Januskop van de EU en Dijsselbloem

Belastingontwijking door bedrijven is een belangrijke oorzaak van tekorten in begrotingen en is alomtegenwoordig in ontwikkelingslanden. Belastingontwijking en -ontduiking zijn bijvoorbeeld zeer gangbaar in de mijnbouwsector. Het grootschalig geschuif met winsten in deze sector steekt schrill af tegen de beloftes van banen en publieke inkomsten die investeerders en regeringen maken aan hun burgers en de gemeenschappen die getroffen worden door mijnbouw.

Om te kunnen voorzien in economische en sociale mensenrechten hebben staten voldoende financiële en administratieve middelen nodig. Onderzoek wijst uit dat progressieve belastingstelsels bijdragen aan goed bestuur, democratische ontwikkeling en armoedebestrijding. Grootschalige belastingontwijking doet dat vanzelfsprekend niet.

Een illustratief voorbeeld zijn de praktijken van het Canadese mijnbouwbedrijf Eldorado Gold in Griekenland. De ogen van Europa waren het afgelopen jaar veelal gericht op Griekenland. De Grieken moeten hun belastingstelsel ingrijpend hervormen, bezuinigen, en corruptie en het wegsluizen van geld bestrijden. Je mag verwachten dat de landen die deze stappen verlangen dit proces niet tegelijkertijd actief zouden tegenwerken.

Toch verdwijnen via Nederland miljoenen aan Griekse belastinginkomsten. Nog los van schandalen rondom grootschalige milieuvernietiging en overheidsrepressie van lokaal verzet tegen de mijnbouwactiviteiten, is de kwestie belastingtechnisch dus uiterst dubieus. Als we verder kijken dan dit specifieke geval toont een analyse van de Griekse bilaterale investeringspositie aan dat Nederland, evenals Luxemburg en Cyprus, dient als belastingparadijs voor in Griekenland opererende bedrijven.

De drie landen bieden via brievenbusfirma's gulle belastingvoordelen en dienen als financiële draaischijven voor multinationale ondernemingen. Dit leidt tot fiscale uitholling van het volume van belastbare transacties tussen deze belastingparadijzen en Griekenland. Saillant detail is dat Jeroen Dijsselbloem als minister van Financiën medeverantwoordelijk is voor deze belastingontwijking, terwijl hij als voorzitter van de eurogroep de Grieken het vuur aan de schenen legt.

Ook het beleid van de EU stelt multinationals in staat de belasting te ontwijken. Het opheffen van bronbelastingen op passief inkomen binnen de Unie dat dubbele belasting moest voorkomen, leidt er in de praktijk vaak toe dat er helemaal geen belasting wordt geheven. Vooral als het inkomen eindigt in een belastingparadijs als Barbados, zoals in het geval van Eldorado Gold. De lidstaten controleren dit te weinig en informeren elkaar vervolgens ook niet. Zowel op nationaal als op Europees niveau is dus verandering nodig.

Roos van Os *Nederland pretpark voor het grootkapitaal*

Belastingontwijking niet negeren

Het bieden van belastingvoordelen voor bedrijven zorgt voor een onwenselijke herverdeling van publieke naar private actoren en van het mkb naar de multinationals. De zwaarste schouders met de meest vernuftige belastingadviseurs dragen de lichtste lasten. 80% van de Nederlanders vindt het oneerlijk dat internationale bedrijven via Nederland belasting kunnen ontwijken terwijl de gemiddelde burger steeds meer belasting moet betalen.²⁰ Opmerkelijk genoeg vinden ook vier op de vijf multinationals het wenselijk dat er een duurzamer internationaal belastingsysteem komt. Helaas blijkt uit hetzelfde onderzoek dat maar iets meer dan de helft van deze ondernemingen een dergelijk systeem ook haalbaar acht.²¹

Het zou zomaar kunnen dat deze realiteitszin mede te wijten is aan het morele gezwalk van de politiek in de afgelopen decennia. Ook de PvdA heeft de afgelopen decennia vrolijk meegewerkt aan ons fiscale vestigingsklimaat.²² En ondanks de mooie woorden die PvdA'ers als Nijboer, De Groot, Ploumen en Tang de laatste tijd aan het onderwerp hebben gewijd, blijven effectieve maatregelen vooralsnog uit.

De samenwerking met de VVD, die het 'beggar thy neighbour'-principe hoog in het vaandel heeft, verklaart natuurlijk een gedeelte van deze apathie. Weliswaar worden bilaterale belastingverdragen op aandringen van minister Ploumen aangepast door anti-misbruikbepalingen toe te voegen en worden de huidige vestigingseisen voor multinationals om van het Nederlandse fiscale stelsel gebruik te maken iets strenger nageleefd, maar effectief gebeurt er veel te weinig. Het kabinet verzuimt de vestigingseisen te verscherpen, de advance tax rulings blijven bestaan en het belastingvrij doorsluizen van royalty- en rentestromen via brievenbusfirma's wordt niet ingedamd. Nederland blijft daarmee een belastingparadijs.

Ongelijkheid is net als jarenlang aanhoudende bezuinigingen in de zorg en het onderwijs een politieke keuze. Hoewel de winsten van multinationals in de lift zitten, resulteert dit niet in een stijging van de inkomens en het aantal banen. Het is van essentieel belang dat de PvdA kleur bekent en een einde maakt aan een volstrekt immoreel systeem waarin een heel kleine groep vermogenden ten koste van de rest de vruchten plukt.

Noten

1 Zie zembla.vara.nl/seizoenen/2015/afleveringen/11-03-2015/asml-ontwijkt-nederlandse-belasting-via-belgie. 2 Tax Justice (2015), <i>The Size of the Problem</i>, taxjustice.net/topics/more/size-of-the-problem/ 3 Tax Justice (2015), <i>Ten Reasons to Defend the Corporation Tax</i>, www.taxjustice.net/wp-content/uploads/2013/04/Ten_Reasons_Full_Report.pdf 4 Rodrigo Fernandez (2015), <i>De Crisis Van Het Geprivatiseerd Keynesiaanisme</i>, www.kidsenjongeren.nl/wp-content/up-	loads/2015/05/WTFact.pdf. 5 Zie ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/country_tables/nl.pdf. 6 NFIA (2014), <i>Why invest in Holland</i>, www.nfia.nl/images/shared/downloads/WiH_fiscal_Feb2014.pdf 7 Ibidem. 8 NRC (2015), <i>ASML ontwijkt Nederlandse belasting</i>, www.nrc.nl/carriere/2015/03/11/asml-ontwijkt-nederlandse-belasting/ en ED (2015), <i>ASML verdient geld met chipmachines, niet met belastingontwijking</i>, .ed.nl/economie/asml/asml-	verdient-geld-met-chipmachines-en-niet-met-belastingontwijking-1.4684885 9 Tax Justice (2012), <i>Verdragsparadijs Nederland</i>, nl.tackletaxhavens.com/wp-content/uploads/2012/12/121127-Tax-Justice-Briefing-Paper.pdf 10 Dit cijfer bevat ook doorsluitentiteiten of schakelvennootschappen die door DNB niet als bijzondere financiële instellingen (BFI's) worden geclassificeerd. Het aantal BFI's zoals gedefinieerd door De Nederlandsche Bank werd in 2010 geschat op 11.500. 11 Zie www.tax-consultants-international.com/read/

Roos van Os *Nederland pretpark voor het grootkapitaal*

- dutch_holding_Company.
- 12 Tax Justice (2015), *Ten Reasons to Defend the Corporation Tax*
- 13 Zie www.taxjustice.net/wp-content/uploads/2013/04/Ten_Reasons_Full_Report.pdf.
- 14 Tidiane Kinda (2013), 'The Quest for Non-Resource-Based FDI: Do Taxes Matter?', in: *IMF Working Paper* 14/5.
- 15 Tax Justice (2015), *Ten Reasons to Defend the Corporation Tax*
- 16 Tax Justice (2015), *The Size of the Problem*
- 17 Ibidem.
- 18 Richard Murphy (2012), *The EU tax gap*, www.socialistsanddemocrats.eu/gpes/media3/documents/3842_EN_richard_murphy_eu_tax_gap_en_120229.pdf en Oxfam Novib (2013), *De Nederlandse Route*, oxfamnovib.nl/redactie/Downloads/Rapporten/DeNederlandseRouteBP21052013.pdf
- 19 Ibidem. Zie www.oxfamnovib.nl/redactie/Downloads/Rapporten/DeNederlandseRouteBP21052013.pdf.
- 20 Onderzoek in opdracht van ActionAid en Oxfam Novib. <http://www.managersonline.nl/nieuws/15992/nederlanders-belastingontwijking-grote-bedrijven-oneerlijk.html>.
- 21 FD (2015), *Multinationals hebben een hard hoofd in aanpak belastingontwijking*, fd.nl/economie-politiek/1103075/multinationals-hebben-hard-hoofd-in-aanpak-belastingontwijking
- 22 Tomas Vanheste en Map Oberndorff (2013), 'Nederland belastingparadijs, met dank aan de PvdA', in: *Vrij Nederland*, vn.nl/Archief/Politiek/Artikel-Politiek/Nederland-belastingparadijs-met-dank-aan-de-PvdA.htm